

Régi pénz – bajjal jár A könyvmolyképző legújabb kínálatából

A szegedi Könyvmolyképző Kiadó jó szemmel veszi észre, dicséretes buzgalommal fordítja magyarra és jelenteti meg az ifjúsági világirodalom kortárs értékeit. Olyan gyorsan teszi mindezt, hogy az olvasók még jól emlékeznek akár az euró bevezetésének izgalmára némelyik európai országban, akár az Európa Bajnokságon feltűnt új futballszárookra, mindezeket olvasmányélményként élvezhetik újra a vadonatúj kötetekben. De mégsem ez a legfőbb erénye a Könyvmolyképzőnek: a színvonal és az igényesség ezúttal is fontosabb volt a gyorsaságnál. A kiadó újdonságait jó érzés kézbe venni, megfizethető árértékes kiállítású könyvet ad olvasóinak, illusztrációi modernnek, a kemény könyvfedelet domborműves borító takarja, a szövegben kevés a sajtóhiba, mindezek napjaink könyvkiadásában megbecsültnivaló részletek.

A közelmúltban megjelent három könyvet nehéz volna valamiféle egységbe fogni, különböző olvasói réteget és ízlést céloznak meg más-más képét tükrözik a világnak.

Jerry Spinelli előző könyve (*Dum Dum*) is siker volt, a fiú-regény után most *Stargirl* címen mintha inkább a lányok adtak volna ötleteket – várhatóan hasonlóan sikeres – regényéhez. *Stargirl*nek, vagyis Csillaglánynak nevezi magát ez a váratlanul, szinte a semmiből előkerült, tizenhat éves diáklány. Nem szebb és nem csinosabb a többi tizenhat évesnél, mégis fölkelte mindenki figyelmét. Nyíltszívű és játékos, mindenkinek örömet akar szerezni, táncol és zenél (hawaii gitáron), ha kell, ha nem. Állandó társa egy szelídített patkány, aki a táskájában lakik, és Szegfűszeg névre hallgat. A *Stargirl* fajta „öntörvényű egyéniségekért” lehet rajongani, de hosszú távon nem könnyű elviselni őket. A lány körül fölizzanak és összecsapnak az indulatok, lelkesednek érte, amikor győzelemre segíti a kisvárosi kosárlabda csapatát, de kiközösítik, amikor az ellenfél megsérült csatárát ápolja. Közösség, közhangulat, egyéniség, másság – elhangzanak ezek a fogalmak a regényben, a történetben szereplő amerikai tizenévesek okos dolgokat mondanak minderről –, némelykor mégis másképp viselkednek, mint mondják, és mint maguk is szeretnék.

A regényben kibontakozik egy nagyon szép, korai szerelem, amelyből nem lesz semmi, amely *Stargirl* és osztálytársa, a történetet utólag elmesélő Leó között szövődik. Az iskolai közszellem, a kisvárosi sportélet, a rettegett, önhatalmú televízió már túlságosan sokat szívott magába a felnőttek társadalmából, a fogyasztói kultúra tobzódásából. Ezekkel a kényszerítő erőkkel még tiszta szívvel, gyermeki lelkesedéssel sem könnyű szembeszállni.

Stargirl a regény folyamán többször is alakot vált, vonzó-vibráló személyiségét váratlanul föladja, hogy környezetébe (és elsősorban a szeretett fiú) elrémüljön a száználmas beilleszkedési kísérlettől. Aztán ismét kiválik társai közül, mert mégis ez az ő valódi természete: áttöri az iskolai bojkott láthatatlan falát, megtáncoltatja híveit és ellenségeit, aztán nyomtalanul eltűnik az iskolából, a városból, de még az államból (Arizona) is. Emlékét Leó egy életen át őrzi, miközben tudja: *Stargirl* személyében csodálatos lehetőséget kapott a boldogságra és a tartalmas életre, de együtt élni aligha lett volna képes egy életen keresztül a Csillaglánnyal.

Időben és térben Arizonától távoli világot mutat be *Az öreg bánya titka*. Berkes Péter kalandregénye az 1970-es évek Magyarországra vezet. Barlang, bánya, kincsesláda – az ifjúsági regények sikerének velejárói ezek a kellékek. Különösen, ha mindeh-

hez Magányos Kémény, titokzatos kút társul, akik pedig mindezeket egy nyári vakáció izgalmas füzérére fűzik: vidám és vállalkozó kedvű, fővárosi és vidéki tizenéves fiúk és lányok. Berkes Péter jó csapatot „toboroz” az osztrák-magyar határszéli, egykori bánya-szfaluba. A nyaralás persze amúgy is szórakoztató, mert pisztrángozás, erődjárás szerepel az ajánlatok között. Meg egy különös dolog, hogy a falubeli öregek (különösen a helybeliek legöregebbje, Gasch Lipót, a bánya egykori robbantómestere) tiltják a gyerekeket a hajdani bánya járható és beomlott tárnáitól és vágataitól. Valami Rémet, mit emlegetnek, amelyik mindenre képes, de mintha nemcsak a gyerekek életét féltené. A tiltás és az izgalom, hogy szembenézzenek a Rémmel, azért eléri célját: persze, hogy a gyerekek nyomozásba fognak, kutatásba kezdenek, a nyomok a beomlott, öreg tárnába vezetnek, és nem is eredmény nélkül. Régi pénzek, ékszerek és ládányi kincs kap szerepet a regény utolsó lapjain...

A kissé bőbeszédű történet egyetlen szálon fut, bár ez a szál kétségkívül érdekes. A regénybe beleszól a történelem is a maga sajátos módján: ez negyedszázaddal korábban, a világháború végnapjaiban a bánya német parancsnoka alighanem elrejtett valamit valahol, bár ma erről már kevés ember tud biztosat. A váratlanul feltűnő Szakállas Idegen aztán megindítja az események láncolatát.

Az öreg bánya titka 1970 óta több kiadást ért meg, sikere tartósnak mondható. Igaz ez még akkor is, ha napjaink fiatal olvasója számára nehezen érthető, miért kell egy bányát megszüntetni és lezárni az országhatár közelsége miatt, kire és miért lőnek a határővezetben, a lovas határőr parancsnok (Pirosfej elvtárs) miért nyomozófőnök és élet-halál ura a környéken, miért csak utánjárással érhető el a telep egyetlen telefonkészüléke. Ezeket az elemeket korabeli szocialista kémfilmekből ismerte meg (felejtette el) a 70-es évek olvasója-nézője, a 2005. évi újra-feltámadáskor már némiképp avultnak hatnak.

A legújabb kori európai ifjúsági irodalmat Frank Cottrell Boyce, a hétgyermekes liverpooli forgatókönyvíró képviseli. Már a könyv címe is jó: *Milliók*. A könyvből azért kiderül, nem olyan zavartalan sikertörténet egy angliai általános iskolás milliomos testvérpár élete, mint első látásra hinné az olvasó, vagy maguk a pénz pillanatnyi birtoklói.

A félárva testvérpár jó egyetértésben él az édesapával, aki azonban „soha nem vesz észre semmit”. Egyikük az iskolai betlehemes játékban akar minél komolyabb szerephez jutni, a másik a szentek lexikonát (de inkább a honlapját) bújja, hogy jól szerepeljen a televíziós vetélkedőn (olyan Legyen Ön is milliomos!-féle). Egy este váratlanul degeszre tömött sporttáska gurul le a töltésen, a kertjük végében elrobogó vonatról. A táskában rengeteg a pénz, csak éppen: tizenkét nap múlva bevezetik az országban az eurót, a pénzt be kell váltani, vagy el kell vásárolni. A gyerekeket tékozlási láz fogja el, pedig tudják, hogy jó volna nemes célokra költeni, meg segíteni mindenkin. De a bankokban is, meg a hivatalokban is szigorúak az előírások, gyerekek nem rendelkezhetnek nagyobb összegekről, apa meg „nem vesz észre semmit”. És persze hamarosan megjelenik Üvegszemű, aki a pénzét követeli, meg Dorothy, aki mintha inkább apát akarná. A végén aztán győzni látszik az igazság: a kiskamaszok kutakat furatnak afrikai szomszédoknak, ellátják magukat szükséges és szükségtelen tárgyak tömegével, apa kifizeti a tartozásait, az ország pedig boldogan belép az euró-fogyasztók több százmilliós táborába. Ifjúsági célok eurokonform elképzelés szerint.

Az ifjúsági regények – három vadonatúj bizonyíték szól emellett – szorosan kötődnek társadalmi, gazdasági, politikai környezetükhöz. Egy fiatakorú nehezen is szaba-

dulhatna környezete hatása alól, különösen napjainkban, amikor a gyermek- és fiatal-korú évjáratok a fogyasztói láz és a vásárlási örület céltáblái lettek. Közép-kelet-európai olvasók számára szinte elképzelhetetlen az a dologi bőség, amivel ezek a tizenévesek rendelkeznek, de még inkább lehangoló az a szemlélet, amivel újabb és újabb dolgok birtoklása felé törtetnek. Az olvasó valójában azt csodálja, hogyan és mitől van még egyáltalán erejük, kedvük és figyelmük bármi egyébre. Olyan, a fogyasztás és a habzsolás számára közömbös dolgokra, mint igényesség, szerelem, elmélyülés valamilyen művészeti vagy tudományos kérdésben, erkölcsben, vallásban és hasonlók. Spirelli vagy Boyce hőseiben él valamiféle többlet ezzel a homogenizálódási kényszerrel szemben, vajon megmarad-e belőle valami a felnőttkorra, vagy legalább a pályaválasztás idejére. Leó és Stargirl példája azt mutatja: nem, az angol testvérpáré talán azt: igen. A magyar fiatalok – a maguk negyedszázados, és a térség ennél jóval nagyobb – késésével még mindig kincsesládákkal bíbelődnek.

Az ifjúsági világirodalomnak bizonyosan a legjava kortárs alkotásait tartjuk kézben: jó tollú szerzők, profi szórakoztatók írásait, akik léggörcöt teremteni, történetet formázni, jellemeket faragni egyaránt tudnak. Csak azt nehéz eldönteni: műveikben a betagozódás és a konformizmus elkerülhetetlenségét és nagyszerűségét sugallják-e, vagy valami reménysugarat akarnak vetni a fiatal olvasóknak egyéniségük védelmére és megfogalmazására.

LUKÁTS JÁNOS

Irodalom

JERRY SPINELLI: Stargirl. Szeged, Könyvmolyképző Kiadó, 2004. 238 p.

BERKES PÉTER: Az öreg bánya titka. Szeged, Könyvmolyképző Kiadó, 2004. 209 p.

FRANK COTTRELL BOYCE: Milliók. Szeged, Könyvmolyképző Kiadó, 2005. 239 p.

*Balogh Alexandra, 4. osztályos, 10 éves
Pécsi Református Kollégium Gimnáziuma és Általános Iskolája
Felkészítő tanára: Styrna Katalin, Kovács Mónika
III. helyezett a kis csoportban*